

פרשיית השבוע

חגזין להגות והסברה יהודית

פרשת ויצא

תשפ"א

גיליון מס' 513

על השולחן

הרב אברהם ישראל פרידמן

צילום: תקיף למועצת הכותל

בית-המקדש מושתת על אדני אהבת ישראל. כדבוקה אחת עולים אליו יהודים המתפללים בנוסח ספרד, אשכנז ובני עדות-המזרח לירושלים ש"עושה את כולם חברים". ירושלים עיר קדשנו ותפארתנו - הלא לא חולקה לשבטים. במקדש "לא אמר אדם צר לי המקום". לא שיש מקום ברווח, אבל הלב - שעסוק במראות של זוך וטהרה, מראות אלוקיים - פתוח לרווחה. לא מטריד אותו הדחיפה מפה או משם.

ולכן, דווקא "האבן הזאת" היא זו שתכונן את בית-מקדש שלעתיד. כי הרי היא-היא נוצקה מאחדות של י"ב שבטים שאומרים - כל אחד בנפרד - "עליי יניח צדיק ראשו". הן מתגוששות, כל אחד מבקשת שראשו של צדיק ינוח עליה. בדווקא.

וכשי"ב שבטים מבינים שהם "אבן אחת" והם לא מתאוננים כי "צר לי המקום" - הרי שמכאן הדרך סלולה לבית-המקדש שיקום כאן לעתיד לבוא.

אשכנז פינת ספרד

ויקח את האבן וישן מראשותיו. "וישם מראשותיו" - עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו: זאת אומרת: "עלי יניח צדיק את ראשו", וזאת אומרת: "עלי יניח"! מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. וזהו שנא' "ויקח את האבן אשר שם מראשותיו". (בראשית כה, יא ורש"י שם)

בהמשך (פסוק כ"ב) מדגיש יעקב אבינו: "... והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלוקים". מה הדגש - נתבונן נא יחד - ב"והאבן הזאת" בדווקא? מה באה התורה לאלפנו בינה ומה לקח באה למסור לנו כאן; הלא פשוט שמדובר באבן הזאת!

בית-המקדש, מאידך, נחרב בגין שנאת-חינם (גמרא יומא ט, ב). בגין אנשים שבטיים שמבקשים את הבכורה ודורשים כי "עליי יניח צדיק ראשו". הם מבינים שרק הם קיבלו תורה מסיני. אבל האמת הינה, שרק בדבוקה אחת, עם אהבת ישראל גדולה ובווערת, עם הפנמה שליבים של ישראל לא-ל עליון - ייבנה מקדש שלעתיד.

בית מקדש מעט דהיום, ה'שטיבלאך' של היום (ואולי הכותל הרב-גווני של ליל-שבת קודש..) - אם תרצו, המכילים מגוון כל-כך עשיר של שבטים, חוגים ועדות - הם ההכנה הנהדרת לבית מקדש הגדול שייבנה במהרה בימינו. אמן ואמן.

.. ובשבת משפיע הקב"ה חסדו יתברך על ישראל בהארט פנים, שיוכלו להידבק במידותיו

ויהפכו חשוכא לנהורא וישתתפו מידת החסד למידת הדין.

"וזהו שאמרו חז"ל: כל האומר ויכולו על הכוס בשבת - כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, פירוש מילת וכילו בגימטריא חסד ומילת כוס בגימטריא גימטריא אלוקים, ורצה לומר

האומר ויכולו שהוא מרמז לבחינת חסד, על הכוס שמרמז על בחינת אלוקים"

(ספר 'בת עין' להרה"ק רבי אברהם-דב מאווריטש ז"ע - פרשת אמור)

נועם הנשמות

פרקי ערגה לשבת קדש

הפנקסו של מהנך

דילחות הינוכיות אקטואליות

באחת מהשיבות החשובות, ומשום כבודה של הישיבה לא אזכיר את שמה, קרה פעם שבחור נכנס בליל שבת קודש עם סיגריה, וכך הסתובב בישיבה הלך-חזור עם הסיגריה. ה' ישמרנו.

באו המשגיח והמגיד-שיעור אל מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל להתייעץ עמו מה לעשות עם הבחור, שהיה בחור נורמלי לחלוטין ופתאום מצאו אצלו דבר נורא כזה.

שאל הרב שך את המגיד-שיעור: תגידו לי, האם אתם יודעים מיהו החברותא של אותו בחור? והמג"ש לא ידע לענות...

הוא שאל את המשגיח: הגידו לי, עם מי אותו בחור ישן בחדר? מי הם חבריו הקרובים? וענה המשגיח שאינו זוכר. אמר להם הרב שך: אם כך, עזבוני לנפשי, ולכו אל מישהו אחר לשאול אותו שאלה זו.

זה הרי מעשה נורא! בסוף התברר שבאותו יום ששי אמא של הבחור עזבה את הבית, סיפור של גירושין, וזה שבר את הבחור נפשית, ה' ישמור.

אמנם שום מעשה לא מצדיק את התנהגותו של הבחור, אבל כך היה מעשה.

דברי הרב שך שאם המגיד שיעור לא יודע מיהו החברותא, ואם המשגיח אינו יודע עם מי הבחור ישן בחדר וכו' אזי הכל ברור, אלו ממש אותם המילים שראינו, שאם רבו היה מסביר לו פנים הרי שכל בעיותיו היו נפתרות.

(מתוך דברים שנאמרו לביטאון החינוך 'במוקד' שע"י עיריית בני-ברק, חשוון תש"פ)

שמעתי פעם מאדם גדול מעשה נורא, ואני אומר זאת רק לדוגמה.

תלמודא

חושג תלמודי אחד

שביתת מורים?

שביתת-מורים הפכה לנוהג רווח בעולם הישראלי, בו איש הישר בעיניו יעשה. בקרב ציבור שומרי-המצוות, נוהג זה נחשב בעיני רבים לפסול, וזאת מהעילה הפשוטה: התלמידים הלומדים תורת ה' לא יכולים להיות בני-ערובה למאבקים כאלו ואחרים, גם אם הם אכן מוצדקים, וכי מדובר בחובה ערכית מדרגה ראשונה ללמד תינוקות של בית-רבן. אולם כדאי ללמוד היכן זה מעוגן בהלכה.

ובכן, במדור זה כבר הדגשנו שוב ושוב את דברי המחבר בחושן משפט (סימן של"ג) לפיהם, פועל יכול לחזור בו באמצע היום משום הנלמד "עבדיי הם - ולא עבדים לעבדים". עם זאת, המחבר עצמו מדגיש (שם סעיף ה') כי במקום שיש לפנינו "דבר האבוד" וכגון פשתן לעלות מהמשרה וכדומה - אין הוא יכול לחזור בו.

ובפשטות ההסבר הוא, שאמנם בוודאי שהעיקרון של "ולא עבדים לעבדים" נשאר, אולם כאן לא מדובר על עניין של שכירות וכדומה אלא התחייבות ממונית שיש לה מחיר. כלומר, בהיות והשני סמך על דיבורו בעניין הממוני, יש לסמיכות-דעת זו משמעות קניינית (לפי הריטב"א גדר של דין "ערב").

וכעין זה מצינו גם בדברי המחבר בהמשך כי אפילו אם האדם מבקש מסתם אופה וכדומה לאפות לו עוגה לטווח-הקרוב ולבסוף אחרי שהוכנה ביטל ההזמנה מחויב לרכשה או לשלם לו דמיה במידה ולא יוכל למכור אותה לאחר, כלומר יש לסמיכות-דעת שם של קניין במידה מסוימת.

מכאן יש אפוא עלינו לדון מה הגדרת המלמד בתלמוד-תורה. למעשה, במחבר עצמו ניתן לכך ביטוי. המחבר (שם) נוקט כי מלמד דינו כפועל ועליו לנהוג בהתאם לתנאים הנדרשים בפועל. אולם מתברר גם, כי הפסד זמן החינוך של התלמידים הרי זה בגדר "דבר האבוד" (גם אם לא של ממון) ולכן במידה ומצא מלמד אחר, הלא ישלם את ההפרש (אולם כשלא מצאו, קשה לחייבו כי אין כאן אבדן ממוני שנוכל לחייבו בגין כך).

וכן מצאתי גם בספר 'משנת רבי אהרן' למסכת בבא מציעא (סימן ל"א). ויש עוד רבות לדון בגדרי עצם מחייב "דבר האבד" ובעניין בחינם, וכבר הרחיבו בזה הקצות והנתיבות על-אתר. ראה שם.

סיגריה - מה היא אומרת?

"ואז נראה הבחור - שהיה נורמלי לחלוטין - מוציא סיגריה בליל שבת.."

הגאון רבי צבי כץ שליט"א

ראש ישיבת 'חזון-נחום'

ישנו דבר נחוץ בעולם החינוך: צריך להסביר פנים לתלמיד, להתעניין בו ולהכירו היטב. והאחריות בזה גדולה.

חז"ל אומרים, אם ראית תלמיד שתלמודו קשה עליו, מפני שאין רבו מסביר לו פנים.

ולכאורה מימרא זו תמוהה, הלא יש כל כך הרבה סיבות לכך שיהא תלמודו של תלמיד קשה. פעם אלו בעיות עם חברותות וחברים, פעם אלו בעיות במשפחה, ופעם זהבועיות של כשרון או כח הקשבה, כח התמדה או כושר ריכוז, ואיך אפשר לומר שהכל תלוי בזה שאין רבו מסביר לו פנים?

על כרחנו שבנקודה זו תלוי פתרון של כל הבעיות האפשריות, ואם כך נמצאת התשובה ברורה מאליה: אם רבו היה מסביר לו פנים, היו כל בעיותיו נפתרות, כי אין עוד דבר שיכולים לעזור בו לתלמיד כמו הסברת פנים, שמאירים לו פנים.

על כך אומרת הגמרא במסכת יבמות (ק"ז). על הכתוב 'כמים פנים לפנים כן לב האדם אל האדם' ואמר רב יהודה הוא בדברי תורה כתיב. ופרש"י בזה: אם רבו מסביר לו פנים הוא מחכים, ואם לאו אינו מחכים מרבו.

אנשי העשה
סיפור יהודי לשלחן שבת

לילה אחד, התעורר רבי חיים לקול דפיקות עזות על דלתו, כשפתח ראה את אחד מעשירי העיר הנכרים עומד בצד כרכרתו המפוארת ומבקש ממנו להיכנס ולשוחח עמו דבר סתר.

כשנכנס האיש, גילה לרבי חיים שהוא יהודי, ונולד לו לפני כמה ימים בן זכר, ומשאלתו היא שיבוא הרב למול את הבן בסתר, בלא שאף אחד בעולם יידע מכך. האיש היה יהלומן גדול, וביהלומיו היו משתמשים לשבץ צלבים רח"ל, וחושש שאם יודע דבר יהדותו ירדו עסקיו לטמיון!..

לשאלת הרב האם ידוע למישהו נוסף על יהדותו, השיב האיש - ישנו רופא בעיר שאף הוא מסתיר את יהדותו, והוא היחיד שיודע על יהדותי. אם כן, אמר הרב, קרא לאותו יהודי ותזמין אותו להיות סנדק.. כמו כן, תודיע לכל משרתיך ועובדי משק ביתך על יום חופשה כללי, לרגל הולדת בנך.

ביום המיועד, שוב עצרה הכרכרה המפוארת ליד בית הרב על מנת לקחתו לארמונו של העשיר, שנמצא בתוך סביבה נוצרית לגמרי, בין כנסיות ומנזרים רח"ל.

כשנכנס לתוך טרקלין הבית שמח לראות שהוא נקי מכל צלב וצלם, וערכו את הברית ב'מעמד שלשתן'.. לאחר הברית, ביקש הרב מהעשיר שיאיל להסתכן ולבוא לביתו שוב פעם נוספת.. העשיר 'הבין את הרמז' ומיד הוציא סכום כסף גדול לשלם על הטרחה והמאמץ.. סירב רבי חיים לקבל והבהיר לעשיר שלא לזאת הייתה כוונתו.. הוא מבקש באמת ובתמים להגיע לביתו, כי רצונו לשאול אותו דבר כל..

כשהגיע העשיר לבית הרב, שאלו הרב - ראיתי שמאד מאד אתה מתאמץ להסתיר את יהדותך ולהתבולל לגמרי בין הגויים, א"כ איפוא למה החלטת למול את בנך מתוך סיכון עצמי גדול כל כך?

ענה לו העשיר: אני אמנם עזבתי את יהדותי, בני הנולד מסתמא לא יגדל אף הוא כיהודי, אבל איך אוכל למנוע ממנו את האפשרות לעשות את הדרך חזרה? אם לא יהיה מהול הוא ייטמע לגמרי בין הגויים, ולא תהיה לו שום אפשרות לשוב אל יהדותו.

כשהיה מספר זאת רבי חיים, היו עיניו הקדושות זולגות דמעות, ואומר - ממעשה זה הבנתי את המדרש על הפסוק 'הנך יפה רעייתך יפה, עינייך יונים' - הנך יפה קודם החטא והנך יפה לאחר החטא.. וכי מה הוא היופי לאחר החטא? ומה השייכות להמשך הכתוב 'עינייך יונים'? אלא הביאור הוא על פי דברי הגמרא בבבא בתרא שמי שמוצא גזול מדדה בתוך חמישים

דמעות ב'שיר-השירים'

אבא - סיפור פעם הגאון הצדיק רבי שמחה-שלמה לויין זצ"ל - רבי אריה זצ"ל, היה דורש כל שבת בביהכ"ס 'אחדות ישראל' ברחוב יפו, שם מתפללים אנשי תנועת החרות (ובתוכם אנשים שלא נחשבו לדתיים לפי חיצוניותם)..

בעיתונות הנאמנה התנהל פולמוס מדי פעם במאמרים על כך שרבי אריה מסייע כביכול לתנועת החרות, בפרט כאשר היה דורש שם בתקופת הבחירות. היו שביקרו אותו והיו שצידדו בצדקתו.

אבא זצ"ל עלה לישיבה של מעלה בט' ניסן. בערב שביעי של פסח פנו אליי וביקשו שאבוא לשאת דברים בחג. בתחילה סירבתי, בטענה של התכוננתי כראוי, ולאחר שהפצירו בי ביקשתי מהם שישתדלו למצוא דרשן אחר ובאם לא יצליחו - אעשה מאמץ ואבוא.

בליל שביעי של פסח, לפנות בוקר, הגיע אלי אבא זצ"ל בחלומי ואמרי לי: שלוימה, ביקשו ממך לבוא - אל תסרב! טענתי לו - אבל אינני מוכן.. ענה אבא: אני אהיה אתך! מהתרגשותי התעוררתי, וכמובן שלא הצלחתי להירדם, והחלטתי ללכת לדרוש כמצוות אבי.

כשהגעתי לשם, ראיתי שהגבאי כבר השיג דרשן אחר לשאת דברים, אבל מכל מקום כשראוני בקשו שגם אני אשא דברים. כשעליתי לדבר, סיפרתי להם את מצוותו של אבי זצ"ל בחלום, והסברתי להם את דבריו, עפ"י סיפור ששמעתי מאבא זצ"ל:

רבו המובהק, רבינו חיים ברלין זצוק"ל, היה רב בפטרבורג, לפני המהפכה הבולשביקית נשלטה העיר ע"י הכמורה, והיתה מרכז גדול של אליילות וטומאה נוצרית.

אמה מן השוכן מסתבר שהוא שייך לבעל השוכן, אך אם הוא רחוק יותר אינו שייך לבעל השוכן, 'משום דכי חזי לקינייה מדדה, לא חזי לקינייה - לא מדדה', למעלה מחמישים אמה אין הגזול יכול לראות את הקן ולפיכך נזהר הוא שלא להתרחק מתחום חמישים אמה כדי שיוכל תמיד לשוב הביתה...

זהו, אמר רבי חיים, הפשט בכתוב 'עינייך יונים', עם ישראל גם כשהוא מתרחק מן הקן, הוא מקפיד על כך שעניו יהיו כעניי היונים שיכולים לראות את הדרך חזרה הביתה... שלא לאבד את האפשרות לשוב אל ה'.. זוהי כוונת המדרש 'הנך יפה לאחר החטא' שגם אז את מקפידה שלא להתרחק יתר על מידה... לא להפסיד לגמרי את ההזדמנות...

מאז, בכל יום ישישי, כאשר היה רבי חיים ברלין קורא את מגילת שיר השירים מתוך הקלף כמנהגו מדי שבוע בשבוע, היה הקלף נשטף בדמעותיו הטהורות במילים 'עינייך יונים'... [א"ה, לאחרונה פרסם ידידי ש"ב הרה"ג רבי נתן צבי פלצ'נסקי שליט"א את צילום מגילת שיר השירים של הגר"ח ברלין, ואכן ניכר שם בבירור כתמי הדמעות סביב הפסוק 'עינייך יונים']..

זוהי הייתה השקפתו של אבא זצ"ל, סיימתי את דרשתי ב'אחדות ישראל', שאף אותם שאינם דתיים, מכל מקום יש לראות בהם 'הנך יפה לאחר החטא' - כמה מקפידים שלא לשכוח את הדרך לבית הכנסת ולמורשת בית אבא... ומפעם לפעם משתתפים בתפילות ובשיעורים... עלינו לוודא אותם לזה ולא לברוח מהם חלילה.

(על-פי: הספר המופלא 'שמחת שלמה' בעריכה, מתורתו ומשנתו של הגאון רבי שמחה-שלמה לויין זצ"ל)

ניגש לסוגיה סבוכה והוא רואה הכל מעורפל, מטושטש. שום-דבר לא ברור. הכל עמום לגמרי.

אבל התורה מדגישה שדווקא "שם האלוקים". דווקא כאן, במעבה ההסתרה, נמצאת ההבנה שהתורה זה אלוקות. שגם שהכל מעורפל - ואולי דווקא אז - מתחדדת ההבנה שכל מילה וכל הגה של תורה זה קודש-קדשים. זה מקדש ומזכך את נשמתנו ומטהר אותנו עד בלי-די.

יהי רצון שנפנים זאת גם במסכת פסחים הקלה יותר, אותה כולנו התחלנו ללמוד השבוע.

רק נשלים משפט משבוע שעבר.

בשבוע שעבר הרחבנו על נושא קדושת התורה, מימד שמקבל עוצמה דווקא לנוכח סיום מסכת שנראית מורכבת ומאתגרת למדי, עם המון חישובים וחשבונות כשלא תמיד הכל בהיר. מה שמזכיר לנו שלפני-הכל התורה זה אלוקות, דברי אלוקים-חיים. לא מדובר בחישובים מתמטיים גרידא.

אני נזכר עכשיו בוורט שראיתי בספרו של הגאון רבי שבתי אטון זצ"ל - ראש ישיבת ראשית חכמה בירושלים. כך הוא הסביר את הפסוק בפרשת יתרו: "ומשה ניגש אל הערפל - כי שם האלוקים": הבחור

שיחות לילה
שיח יהודי פורה בעבודת ה'

הוורט של הרב אטון

אבישי פרי: המקום קצר השבוע - הרב לודמיר - ולכן

לתשומת-ליבכם! מהדורת הדפוס מצומצמת! ניתן לקבל את הגיליון למייל ללא תמורה

בשליחת דוא"ל לכתובת: abyisrael@gmail.com

זוג או פרט

הגר"ח טולידאנו - אב"ד ירושלים

חלווה הלכה

אקטואליה מזווית יהודית

מרגישים "בבית"

הגמרא במסכת ברכות קובעת שבית-הכנסת מוגדר כבית, כמו - כן בגמרא במסכת מגילה אנו מוצאים השלכה נוספת להגדרה זו: תלמידי -חכמים הקובעים לימודם במקום, יכולים לאכול בבית -הכנסת ואין בכך עניין של פגיעה בכבודו.

הזוהר הקדוש עומד על -כך ומלמד, כי אברהם קרא לבית -המקדש בית, יצחק קרא לו שדה ויעקב קרא לו בית. את

הרגשה הנפלאה של בית - מלמד הזוהר - יש לאלו שכבר נמצאים בתוך היהדות, ולא רק מבקשים להתקרב אליה. הזוהר אף מגדיר את ההרגשה הזו "כאישה לבעלה וכאם על בניה".

מה בעצם בא ללמד אותנו הזוהר בהגדרה עמוקה זו?

שבית -המקדש והיהודי לא עומדים רק זה לצד זה. אלא כאן היהודי חש בביתו הטבעי. זהו מקומו וכאן הוא קונה את המרגוע לחייו. זה קשר טבעי, בדיוק כמו הקשר הטבעי של עץ לאדמה. וכמובן בין אישה לבעלה ואם לבניה.

הרגשה זו יכולה בעצם להעניק גם מראה אמיתית לדמותו של הבית היהודי שכמוהו כמקדש.

יש שיחשבו אולי שהקמת בית של תורה מורידה מעט מתחושות הביתיות הטבעית. כלומר - זה בא על-חשבון זה. אבל הלמד שאנו לומדים כאן שבית -המקדש הופך

לבית. למקום הטבעי והכי -נעים שלנו. זהו המקום הנורמאלי. אלו -הם החיים המתבקשים. איכות-החיים.

יעקב אבינו הרי קרא לו לבית -המקדש בית, כמופיע בפרשה - " אין זה כי -אם בית אלוקים".

יידע כל זוג נישא כי בית רוחני מרומם לא סותר את הביתיות. איפכא. זהו הבית האמתי והנעים. זוהי התחושה הטבעית של הבית. "פה אשב כי איוויתיה".

'יום שישי השחור'

סיפור מטלטל מברוקלין ומסר חינוכי מאלף בציוד

נ. ג.

"ניגש אלי אברך ומספר לי סיפור נורא", סיפר השבוע המשפיע הרה"ג רבי יואל ראטה, ראש ישיבת 'תפארת התורה' ברסלב בשכנות ויליאמסבורג בברוקלין. "אני מלמד בתלמוד תורה מסוים, ויש משפחה ששולחת את ילדיה אל התלמוד תורה שלנו, כבר לימדתי כמה וכמה מילדיה והמשפחה הזאת - פלא עצום - הילדים הם מחונכים ביותר, בקיצור ילדים טובים".

"מדובר בילדים שכיף וזכות בשבילי להיות המלמד שלהם", המשיך המלמד וסיפר. "חשבתי שוב ושוב מה יכול להיות הזכות של ההורים שזכו לכאלו ילדים טובים? החלטתי שכשאפגוש את אחד מהורי הילדים אשאל אותה לפשר הדבר. נודע לי שאם המשפחה היא גיורת, ותכננתי לשאול אותה מהי הדרך שפעלה, ובזכותה זכתה לילדים כה טובים".

"וכך עברה לה שנה ועוד שנה עוד ילד מהמשפחה נכנס ללמוד אצלי ועוד ילד, ילד נפלא ומצטיין. ופליאתי רק הולכת וגוברת", ממשיך המלמד לספר. "עד שביום אחד, הגיעה האם בעצמה לתלמוד תורה לצורך כלשהו. ניגשתי אליה, ואמרתי לה שיש לי שאלה שכבר מנקרת בראשי זה כמה שנים, ואני חייב לשאול אותה לפשר הדבר, העליתי בפניה את העניין, ילדים כאלה מתוקים ומחונכים ואז שאלתי, כיצד זכיתם לכך".

"האם עמדה מולי נדהמת ומרוגשת, וסיפרה את סיפור חייה, אומר המלמד ומצטט את דברי האם: 'התגיירתי לפני כמה שנים, הילד הגדול שלי היה בן 3 והקטן היה בן חצי שנה, כידוע בהלכה, כאשר אם מתגיירת לאחר שנולדים הילדים - הילדים נימולים ונחשבים יהודים, אך בהגיעם לגיל מצוות, על הוריהם ליידע אותם על כך, ואז עומדת בפניהם הברירה להחליט האם הוא מקבל את גירותו או לא", אמרה האם ופרצה בבכי מר.

"בעוד כמה שנים יגיע היום, 'יום שישי השחור' כמו שאני נוהגת לקרוא לו, היום לפני בר המצווה של בני בכורי, אנחנו הולכים להכניס אותו לחדר סגור ולספור לו שהוא יכול לבחור בעצמו האם הוא רוצה להמשיך להיות יהודי, או להיות גוי. מהיום הזה אני לחוצה כל חיי. אני לא רק לחוצה, אני רועדת", הוסיפה האם כשהיא נשנקת מבכי ודמעות.

"את כל חיי עזבתי, את המשפחה, את החברות, את העבודה, את העיר, את הכול עזבתי בשביל היהדות, ואז אני יודעת שבני הולך לשבת שם לבחור בין טוב לרע, להיות יהודי, או חס וחלילה לבחור להיות גוי", אמרה האם למלמד.

"הצטמררתי כולי", מספר המלמד, ושאלתי אותה כיצד זכתה לילדים כל כך מיוחדים. "האם מחתה את דמעותיה והסבירה: 'בדיוק בגלל אותו יום 'שישי שחור' שסיפרתי לך עליו, החלטתי שנעשה את הכול בשביל שהיהדות אצלנו במשפחה תהיה משהו מדהים ומתוק, דבר שאותו הם לעולם לא ירצו ולא יוכלו לעזוב, כל שבת אנחנו יושבים ושרים, ועושים הכול שהיהדות תהא הדבר המתוק ביותר עבורם, וכמובן שאנחנו מוסיפים תפילות רותחות על העניין מעומק הלב".

המשפיע הרב ראטה סיים את הסיפור המטלטל והפיק את לקחו החד: "כל הורה צריך לדעת שהילד או הילדה שלו גדלים, ואין לאף אחד אחריות שאולי הם ישקלו בליבם האם לעזוב את הדרך. אמנם זה לא יהא רשמי בחדר בדירה סגורה, אבל עלינו ההורים יש אחריות עצומה על נפשם של הילדים. עלינו להכניס בהם מתיקות וכיף, אם זה בתורה, תפילה, או כל דבר אחר בעבודת ה'". (פורסם, בין-היתר, גם ב'הידברות').